

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра «Психології» (№ 704)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Максим ЖИДКО

(підпис)

(ім'я та прізвище)

« 28 » серпня 2025 р.

СИЛАБУС ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія особистості

(назва навчальної дисципліни)

Галузь знань: 05 Соціальні і поведінкові науки

(шифр і найменування галузі знань)

Спеціальність: 053 Психологія

(код та найменування спеціальності)

Освітня програма: Психологія

(найменування освітньої програми)

Форма навчання: денна, дистанційна

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Силабус введено в дію з 01.09.2025 року

Харків – 2025 р.

Розробник: Амалія МАКАРЕНКО, доцент каф. 704, к. психол. н., доц.

(ім'я та прізвище, науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри психології
(№ 704)

Протокол № 1 від « 28 » серпня 2025 р.

Завідувач кафедри канд. психол. наук, доц.

(науковий ступінь та вчене звання)

(підпис)

Юрій ГУЛИЙ

(ім'я та прізвище)

Погоджено з представником здобувачів освіти:

Маргарита СТАРОДУБЦЕВА

(підпис)

(ім'я та прізвище)

Загальна інформація про викладача

ПІБ: Макаренко Амалия Олексіївна

Посада: доцент каф. 707, к. психол. н., доц.

Перелік дисциплін, які викладає:

- Клінічна психологія;
- Психологія та психотерапія життєвої кризи;
- Психологія адиктивної поведінки;

Напрями наукових досліджень: психологія травмоінтенсивних переживань, глибина емоційного досвіду в психотерапії.

1. Опис навчальної дисципліни

Форма навчання – денна.

Семестр в якому викладається дисципліна – 8;

Дисципліна обов'язкова

Обсяг дисципліни:

Загальна кількість годин за навчальним планом – 135, кредитів ЄКТС – 5,5, лекції - 32 години, практичні заняття – 32 години (всього аудиторних занять – 64 години), самостійна робота - 71 години.

Види занять – лекції, практичні заняття, самостійна робота здобувача.

Види контролю – поточний, модульний та підсумковий (семестровий) контроль (іспит).

Мова викладання – українська.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Психологія особистості» полягає в ознайомленні студентів з основними теоретичними підходами до вивчення особистості, закономірностями її розвитку, структури, функціонування та саморегуляції. Курс має на меті формування цілісного, системного уявлення про особистість як суб'єкт життєдіяльності та об'єкт психологічного пізнання. Також мета включає розвиток навичок аналізу та інтерпретації індивідуально-психологічних особливостей людей, необхідних для професійної діяльності психолога.

Завдання дисципліни «Психологія особистості»:

= Вивчення основних теоретичних концепцій особистості (психодинамічні, гуманістичні, когнітивні, диспозиційні, соціально-когнітивні тощо) та їхнього методологічного апарату.

= Формування уявлень про структуру особистості, її базові компоненти (темперамент, характер, здібності, мотивація, Я-концепція) та їх взаємозв'язок.

= Аналіз провідних механізмів розвитку особистості на різних етапах онтогенезу та чинників, що впливають на цей розвиток.

=Ознайомлення з основними методами дослідження особистості (спостереження, бесіда, тести, проєктивні методики) та принципами їх застосування.

=Набуття знань про нормативні та девіантні форми функціонування особистості, особливості її адаптації та саморегуляції

=Стимулювання критичного мислення та здатності до порівняльного аналізу різних теоретичних шкіл у психології особистості.

Компетентності, які набуваються:

1.Здатність застосовувати знання про теорії особистості для пояснення індивідуальної поведінки та мотивації.

2.Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків з позиції психологічних концепцій особистості.

3.Здатність аналізувати та інтерпретувати результати психологічного діагностування особистості.

4.Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку, зокрема шляхом рефлексії власної особистості.

5.Здатність дотримуватися норм професійної етики під час взаємодії з особистістю клієнта/досліджуваного.

6.Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

-Основні теоретичні моделі та концепції особистості у світовій та вітчизняній психології.

-Структурні компоненти особистості (спрямованість, характер, темперамент, здібності, Я-концепція).

-Закономірності та чинники розвитку особистості в онтогенезі (періодизація, кризи, соціалізація).

-Провідні методи дослідження особистості та принципи їх валідності й надійності.

-Механізми функціонування та саморегуляції особистості (захисні механізми, копінг-стратегії).

-Співвідношення біологічного, соціального та психологічного у формуванні особистості

вміти:

-Порівнювати та критично оцінювати різні теорії особистості, визначаючи їхні переваги та обмеження.

-Застосовувати теоретичні знання для аналізу конкретних випадків поведінки та мотивації особистості.

-Використовувати базові методики діагностики особистості для збору емпіричних даних.

-Пояснювати індивідуальні відмінності між людьми на основі знань про структуру та типологію особистості

-Розробляти рекомендації щодо самовдосконалення та корекції особистісних особливостей (на базовому рівні).

Пререквізити: «Загальна психологія», «Основи психології та педагогіки», «Вікова психологія».

Кореквізити: «Ознайомча практика», «Експериментальна психологія».

Постреквізити: «Клінічна психологія», «Психологія праці».

3. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Загальні питання та класичні теорії особистості

Тема 1. Предмет, завдання та методи психології особистості

Предмет та об'єкт психології особистості. Місце дисципліни в системі психологічних знань. Основні категорії та поняття (індивід, індивідуальність, особистість, суб'єкт, "Я"). Проблема визначення особистості. Основні підходи до розуміння сутності особистості. Методи дослідження особистості: ідіографічний та номотетичний підходи. Спостереження, бесіда, тестування, експеримент, біографічний метод.

Тема 2. Психодинамічний підхід до особистості

Класичний психоаналіз З. Фрейда: Структура особистості (Ід, Его, Суперего). Динаміка особистості (інстинкти, лібідо, агресія). Стадії психосексуального розвитку. Захисні механізми особистості. Аналітична психологія К. Г. Юнга: Структура психіки (особисте та колективне несвідоме). Поняття архетипів (Персона, Тінь, Аніма/Анімус, Самість). Інтроверсія та екстраверсія. Індивідуальна психологія А. Адлера: Прагнення до переваги/досконалості. Комплекс неповноцінності та компенсація. Вплив порядку народження.

Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота. Обов'язкові предмети та засоби: комп'ютер, під'єднаний до мережі інтернет, наявність спеціальних програм для дистанційного спілкування, обміну зображень, документів, файлів даних. Опрацювання матеріалу лекцій. Підготовка доповідей за ключовими теоріями. Формування питань до викладача.

Модуль 2.

Змістовий модуль 2. Теорії рис та процесуальні підходи

Тема 3. Гуманістичний та екзистенційний підходи

Феноменологічна теорія К. Роджерса: Спрямованість на зростання та самоактуалізацію. Поняття Я-концепції (реальне та ідеальне Я). Умови ціннісного ставлення. Ієрархія потреб А. Маслоу: Мотиваційна теорія. Вершина ієрархії – самоактуалізація. Екзистенційний підхід (В. Франкл, Р. Мей): Свобода, відповідальність, пошук смислу життя. Логотерапія.

Тема 4. Диспозиційний (теорія рис) підхід

Теорія рис Г. Олпорта: Поняття рис, їхні види (кардинальні, центральні, вторинні). Автономія функцій. Факторна теорія Р. Кеттела: 16-факторна модель особистості. Теорія Г. Айзенка: Три суперфактори особистості (екстраверсія-інтроверсія, нейротизм, психотизм). П'ятифакторна модель (Big Five): Відкритість до досвіду, сумлінність, екстраверсія, поступливість, нейротизм (OCEAN).

Тема 5. Когнітивний та соціально-когнітивний підходи

Теорія особистісних конструктів Дж. Келлі: Людина як "учений". Поняття конструкту та його роль у прогнозуванні подій. Соціально-когнітивна теорія А. Бандури: Взаємний детермінізм. Самоефективність. Навчання через спостереження (моделювання). Теорія локусу контролю Дж. Роттера: Інтернальний та екстернальний локус контролю.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота. Обов'язкові предмети та засоби: комп'ютер, під'єднаний до мережі інтернет, наявність спеціальних програм для дистанційного спілкування, обміну зображень, документів, файлів даних. Опрацювання матеріалу лекцій. Порівняльний аналіз теорій. Формування питань до викладача.

Модуль 3.

Змістовий модуль 3. Проблеми розвитку та самостійні компоненти

Тема 6. Особистість у віковому розвитку та саморегуляція

Психосоціальна теорія Е. Еріксона: Епігенетичний принцип. Вісім стадій розвитку особистості та їхні кризи (Ідентичність vs. змішування ролей). Типи темпераменту та їхні психологічні характеристики. Характер: Поняття та структура. Типології характеру (К. Леонгард). Акцентуації характеру. Саморегуляція та воля: здатність керувати поведінкою та діяльністю. Самоконтроль, цілепокладання.

Тема 7. Мотиваційно-потребова сфера та Я-концепція

Мотивація особистості: Поняття, функції. Види мотивів (біологічні, соціальні, духовні). Потреби та їхні класифікації. Роль потреб у детермінації поведінки. Здібності: Поняття. Задатки. Види здібностей (загальні та спеціальні). Інтелект як здібність. "Я-концепція": Структура, функції та розвиток. Самосвідомість. Самооцінка та її вплив на поведінку.

Форма занять: лекція, семінарське заняття, самостійна робота. Обов'язкові предмети та засоби: комп'ютер, під'єднаний до мережі інтернет, наявність спеціальних програм для дистанційного спілкування, обміну зображень, документів, файлів даних. Опрацювання матеріалу лекцій. Аналіз випадків (кейсів). Формування питань до викладача.

Модуль 4.

Змістовий модуль 4. Сучасні концепції та прикладна сфера

Тема 8. Сучасні напрями у дослідженні особистості

Наративний підхід у психології особистості. Життєвий шлях як історія (наратив). Позитивна психологія (М. Селігман): Сильні сторони особистості, благополуччя, щастя. Концепція потоку (flow) М. Чиксентмігаї. Крос-культурний аналіз особистості. Вплив культури на формування рис. Колективізм vs. індивідуалізм. Проблема здоров'я та патології особистості. Психологічна стійкість (резильєнтність).

Тема 9. Прикладна психологія особистості

Особистість у професійній діяльності: Вплив рис на вибір професії та успішність. Особистість та міжособистісні стосунки: Сумісність, конфлікти. Психодіагностика особистості в практиці психолога: Вибір та застосування діагностичних методик. Етичні питання. Основи корекції та розвитку особистості.

Форма занять: лекція, практичне заняття, самостійна робота. Обов'язкові предмети та засоби: комп'ютер, під'єднаний до мережі інтернет, наявність спеціальних програм для дистанційного спілкування, обміну зображень, документів, файлів даних. Опрацювання матеріалу лекцій. Виконання підсумкового тестового завдання/проєкту. Формування питань до викладача.

4. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

5. Методи навчання

Передбачено наступні методи навчання:

Лекції, спрямовані на поглиблення теоретичних уявлень щодо основних концепцій, шкіл та закономірностей формування, структури та динаміки особистості. Лекції мають на меті системно представити класичні та сучасні теорії (психодинамічні, гуманістичні, диспозиційні, когнітивні) та їхнє методологічне значення для практичної психології.

Семінарські заняття, спрямовані на розвиток критичного мислення, аналітичних здібностей та практичних умінь щодо застосування знань про особистість. На семінарах відбувається обговорення першоджерел, порівняльний аналіз теоретичних підходів та розбір конкретних кейсів (психологічних випадків). Кожен студент повинен підготувати дві-три презентації/доповіді за темами, передбаченими планом занять (наприклад, аналіз концепції "Самість" К. Юнга, механізмів захисту З. Фрейда, або приклад застосування Big Five).

Самостійна робота, яка передбачає підготовку студентів до лекцій та семінарів, поглиблене вивчення першоджерел, а також виконання двох письмових реферативних робіт або аналітичних завдань, які повинні бути складені у визначений викладачем термін:

Аналітична робота «Порівняльний аналіз двох теорій особистості» (наприклад, порівняння гуманістичного підходу К. Роджерса та психоаналітичного підходу З. Фрейда).

Реферативна робота «Я-концепція та самооцінка: механізми формування та вплив на поведінку».

Консультація – форма індивідуальної роботи студента із викладачем, спрямована на вирішення труднощів, які виникли під час вивчення лекційного матеріалу та самостійної роботи, або за наявності бажання студента отримати більш поглиблене знання стосовно окремих концепцій чи прикладних аспектів психології особистості.

6. Методи контролю

Поточний контроль (теоретичне опитування й розв'язання практичних завдань), модульний контроль (письмова відповідь на 2 питання за розділами курсу) та підсумковий (семестровий) контроль (залік).

7. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

7.1. Розподіл балів, які отримують здобувачі (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0 ... 30
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0	6	0
Робота на семінарських заняттях	0 ... 5	4	0 ... 20
Модульний контроль	0...30	-	0... 30
Усього за семестр			0...100

Семестровий контроль (іспит) проводиться у разі відмови здобувача від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

7.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

- знати структуру й особливості психологічного знання;
- знати види та напрямки сучасної психології;
- знати принципи побудови навчання в психології.

Необхідний обсяг вмінь для одержання позитивної оцінки:

- розкривати зміст основних понять і категорій психології;
- застосовувати знання про особливості професійної діяльності психолога на практиці.

1.3 Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Задовільно (60-74). При виконанні модульних контрольних робіт, без принципових помилок, виконано не менш ніж 50 % від загальної кількості питань. Знати зміст основних понять навчальної дисципліни. Вміти за зразком наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти за допомогою викладача (додаткові, уточнюючі запитання, допомога у формулюванні думки та т. ін.) розв'язувати задачі прикладного характеру.

Добре (75-89). При виконанні модульних контрольних робіт без помилок виконано не менш ніж 75 % від загальної кількості питань. Досконало знати зміст

основних понять навчальної дисципліни. Вміти самостійно наводити приклади втілення теоретичних знань в практичну площину при виконанні практичних завдань. Вміти логічно, обґрунтовано пояснювати наявність зв'язку між ними (припустимі несуттєві помилки, які студент самостійно виправляє після додаткового уточнення з боку викладача). Вміти без суттєвої допомоги викладача розв'язувати задачі прикладного характеру.

Відмінно (90-100). При виконанні модульних контрольних робіт без принципових помилок виконано не менш ніж 90 % від загальної кількості питань. Досконально знати теоретичний матеріал навчальної дисципліни та вміти застосовувати його при розв'язанні практичних завдань. Відповіді теоретично обґрунтовані, логічні, з дотриманням культури мови.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит	Іспит
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

8. Політика навчального курсу

Відпрацювання пропущених занять відбувається відповідно до розкладу консультацій, за попереднім погодженням з викладачем. Питання, що стосуються академічної доброчесності, розглядає викладач або за процедурою, визначеною у Положенні про академічну доброчесність.

9. Методичне забезпечення

10. Рекомендована література

Базова

1. Варій М. Й. Психологія особистості. 2-ге вид., доп. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 300с.
2. Савчин М. В. Загальна психологія. 4-те видання, доповнене. Київ: Академвидав, 2023.180с.
3. Столяренко О. Б. Психологія особистості: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 230 с.
4. Титаренко Т. М. Сучасна психологія особистості: Навчальний посібник. 2-ге вид. Київ: Каравела, 2017–2020. 230 с.

Допоміжна

1. Максименко С. Д. Загальна психологія : навч. посіб. / С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко. К. : МАУП, 2000. 256 с.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І.Д.Бех. К. : Академвидав, 2012. 256 с

11. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека університету – http://library.khai.edu/library/page_lib.php
2. Електронна бібліотека кафедри психології